

Okul Öncesinde Kaynaştırma: Öğretmen Eğitimi

Prof. Dr. Bülbin SUCUOĞLU
Doç. Dr. Hatice BAKKALOĞLU

— 2. Baskı —

Prof. Dr. Bülbin Sucuoğlu
Doç. Dr. Hatice Bakkaloğlu

OKUL ÖNCESİNDE KAYNAŞTIRMA: ÖĞRETMEN EĞİTİMİ

ISBN 978-605-318-129-3
DOI 10.14527/9786053181293

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2018, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Mayıs 2015, Ankara
2. Baskı: Mart 2018, Ankara

Yayın-Proje: Özlem Sağlam
Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Limited Şirketi
Çetinemeç Bulvarı 1314.Cadde No:37A-B
0312 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 33365

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net

Dr. Bülbin Sucuoğlu

Dr. Bülbin Sucuoğlu Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Bölümünde öğretim üyesidir. Uygulamalı davranış analizi, otizm ve zihin engelliler konularında lisans, erken çocukluk özel eğitimi ve kaynaştırma konularında lisansüstü dersler vermektedir. Son yıllarda ilkokul ve okul öncesinde kaynaştırma, sınıf yönetimi, sosyal beceri öğretimi ve özellikle öğretmen eğitimi konularında araştırmalar yapmakta ve projeler yürütmektedir.

Dr. Hatice Bakkaloğlu

Dr. Hatice Bakkaloğlu Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Bölümünde öğretim üyesidir. Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı, erken çocukluk özel eğitimi, okul öncesinde kaynaştırma konularında lisans, erken çocukluk özel eğitimi ve okul öncesi kaynaştırma konularında ise lisansüstü dersler vermektedir. Son yıllarda erken çocukluk geçişleri, okul öncesinde kaynaştırma, özel gereksinimli çocuklarda sosyal kabul ve yalnızlık ile öğretmen eğitimi konularında araştırmalar yapmakta ve projelerde yürütücü ya da araştırmacı olarak görev almaktadır.

Ön Söz

Bu kitapta ülkemizde okul öncesi kaynaştırma konusunda gerçekleştirilen bir öğretmen eğitimi programının etkilerini kapsamlı olarak inceleyen bir çalışmanın sonuçları sunulmaktadır. Okul öncesinde kaynaştırma, özel gereksinimli olan ve olmayan çocuklar üzerindeki olumlu etkileri nedeniyle birçok ülkede kabul görmüş bir eğitim hizmeti modelidir. Bu modelde özel gereksinimli küçük çocuklar akranları ile aynı okul öncesi kurumlara devam ederler. Öğretmenlerin hem özel gereksinimli çocuklar hem de kaynaştırma hakkında bilgili ve deneyimli olmaları ile her iki grup çocuk da bu uygulamadan yararlanırlar. Ancak ülkemizde okul öncesi öğretmenlerin konuya ilişkin bilgi ve becerilerinin sınırlı olması nedeniyle özel gereksinimli çocuklar bu uygulamalardan beklendiği kadar yarar sağlayamamaktadırlar. Diğer taraftan yasalarımız gereği özel gereksinimli küçük çocuklar okul öncesi kurumlara devam etmelidirler ve öğretmenler, idareciler ve rehber öğretmenler bu çocuklar için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdürler. Ancak sınıflarında özel gereksinimli çocuk olan öğretmenler bütün çocukların aktif katılabilecekleri etkinlikler düzenlemek, okul öncesi programı çocukların gereksinimlerine ve özelliklerine göre uyarlamak ve problem davranışlarla baş etmek gibi konularda ciddi güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Bu durumda kaynaştırma uygulamalarının başarısını ve etkisini artırmak için, okul öncesi öğretmenlerin kaynaştırma konusunda eğitim almaları neredeyse birincil derecede öncelikli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Okul öncesi öğretmenlerini kaynaştırma konusunda bilgilendirmek, konuya ilişkin gereksinimlerini karşılamak amacıyla üç yıllık bir Tübitak projesi gerçekleştirilmiş; proje çerçevesinde öğretmenlerin gereksinimlerine dayalı bir öğretmen eğitimi programı geliştirilmiş ve bu program 48 saatlik bir uygulamada öğretmenlere sunulmuştur. Projede bu öğretmen eğitiminin hangi öğretmen çıktıları üzerinde etkili olduğunun belirlenmesi amaçlanmış, bu amaca ulaşabilmek için program öncesi, sırası ve sonrasında birçok veri

toplanmıştır. Verilerin analizi sonucunda, okul öncesi öğretmenler için daha sonra hazırlanacak / uygulanacak hizmetiçi eğitim programlarını planlama, içeriklerini belirleme ve sonuçlarını izlememizi yönlendirecek bulgular elde edilmiştir. Bu nedenle ülkemizdeki okul öncesinde kaynaştırma ve öğretmen eğitimi konusunda yapılan önceki çalışmalardan farklı olarak, öğretmen eğitimi programının öğretmen çıktıları üzerindeki etkilerini ayrıntılı olarak inceleyen tüm çalışmanın kitap hâline getirilmesine karar verilmiştir.

Kitap altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde okul öncesinde kaynaştırma ve öğretmen eğitimi konusu ele alınmış, yurt dışında ve ülkemizde yapılan çalışmaların bulguları özetlenmiştir. Daha sonra Okul Öncesinde Kaynaştırma Projesi'nin neden gerçekleştirildiği açıklanarak projeye başvuru süreci ile çalışmanın aşamaları sunulmuştur. Kitabın ikinci bölümü proje sürecinde, öğretmen eğitimi öncesi, sırası ve sonrasında gerçekleştirilen tüm veri toplama çalışmalarını özetlemektedir. Bu süreçte kullanılan öz bildirim araçları, görüşme formları ve gözlem formları tanıtılmış, araçların özellikleri ile geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Böylece okuyucunun çalışmanın tüm parametrelerini görmesi amaçlanmıştır. Ayrıca veri toplama araçları kitabın ekler bölümünde de sunulmuştur.

Kitabın üçüncü bölümünde öğretmen eğitimi programının içeriğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen üç ön çalışmaya yer verilmiştir. İlk çalışmada bir grup okul öncesi öğretmenle yapılan derinlemesine görüşmelerin sonuçları temel alınarak öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları ve özel gereksinimli çocuklarla çalışmaya ilişkin gereksinimleri belirlenmiştir. İkinci çalışmada ise proje çerçevesinde geliştirilen bir bilgi testi ile öğretmenlerin kaynaştırma konusundaki bilgileri değerlendirilmiştir. Bu grupta yer alan son çalışma ise okul öncesi öğretmenlerinin kullandıkları sınıf yönetimi stratejilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çünkü etkili ve önlleyici sınıf yönetimi etkili kaynaştırmanın temel unsurlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Böylece birbiriyle tutarlı bulgular sunan

bu üç çalışmanın sonuçları ayrıntılı olarak açıklanmış ve Öğretmen Eğitimi Programı'nın içeriğine ilişkin elde edilen veriler okuyucu ile paylaşılmıştır.

Dördüncü bölümde katılımcı öğretmenlerin özellikleri, eğitim materyallerinin geliştirilmesi, eğitim programının hazırlanması ve uygulama sürecine ilişkin bilgi verilmiş, okuyucuların tüm süreç hakkında bilgi edinmeleri amaçlanmıştır. Beşinci bölüm öğretmen eğitiminin öğretmen çıktıları üzerindeki etkilerini gösteren bulguları içermektedir. Öğretmen çıktıları öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin bilgileri, tutumları, sınıf yönetimleri, öğrencilerle ilişkileri ile sınıf içi davranışlarından oluşmaktadır. Ayrıca program sonunda uygulanan memnuniyet formuyla toplanan verilerin analiz sonuçları ile çalışmadan 6 ay sonra toplanan izleme bulguları da bu bölümde sunulmuştur. Böylece bir önceki bölümde açıklanan öğretmen eğitimi programının, tüm parametreler üzerindeki etkileri toplu olarak gösterilmeye çalışılmıştır. Kitabın son bölümünde bulgular alanyazın çerçevesinde tartışılmış ve hem hizmet öncesi hem de hizmetiçi öğretmen eğitimi ve okul öncesi kaynaştırma konularında somut önerilere yer verilmiştir.

Kitabımızın okul öncesi kaynaştırma ile ilgili olarak çalışan tüm paydaşlar ile özel eğitim ve okul öncesi öğretmenliği alanlarında öğrenim gören lisans ve özellikle lisans üstü öğrencilere katkı sunması dileğiyle.....

Prof. Dr. Bülbin Sucuoğlu

Doç. Dr. Hatice Bakkaloğlu

Teşekkür

“Okul Öncesinde Kaynaştırma: Kaynaştırma Eğitiminin Öğretmen Çıktıları Üzerindeki Etkileri” başlıklı Tübitak projesinin planlanması, uygulanması ve verilerin analizi ve dolayısıyla bu kitabın yazımı aşamasında birçok kişinin katkıları olmuştur. Öncelikle en büyük katkıyı üç yıl süre ile bu projede bursiyer olarak çalışan genç araştırma görevlisi arkadaşlarımız Selma Akalın, Şeyda Demir ve Fadime İşcen Karasu yapmışlardır. Projenin her aşamasında aktif rol alan bu arkadaşlarımız veri toplama araçlarının hazırlanması, verilerin toplanması, öğretmen eğitiminin gerçekleştirilmesi çalışmalarının yanı sıra ulusal ve uluslararası konferanslarda proje çıktılarımızı sundular. Eğer onların çabaları, emekleri ve titiz çalışmaları olmasa idi bu proje gerçekleştirilemez, okul öncesi kaynaştırma konusuna odaklanan bu kitap yazılamazdı.

Proje kapsamında sınıfında özel gereksinimli çocuk / çocuklar bulunan okul öncesi öğretmenlerin gereksinimlerini temel alan öğretim materyalleri hazırlanmıştır. Proje sonrasında okul öncesi öğretmenler için önemli bir kaynak olarak basımı yapılan bu öğretim materyallerinin her bölümü alanında uzman olan meslektaşlarımız tarafından yazılmıştır. Bu arkadaşlarımız öğretmen eğitimi sürecinde kendi yazdıkları bölümleri sunmuşlar, böylece öğretmenler her bölüm hakkında konuyla ilgili bir uzmandan bilgi almışlardır. Uygulanan öğretmen eğitimi programının öğretmen çıktıları üzerindeki olumlu etkilerinde bu program materyalinin çok önemli bir rolü olduğunu düşünüyoruz. Bu nedenle öğretmen eğitimi programının öğretim materyalini yazan ve yazdıkları konuları sunan meslektaşlarımıza, Prof. Dr. Funda Acarlar, Prof. Dr. Tevhide Kargın, Prof. Dr. Halil İbrahim Diken, Doç. Dr. Şerife Yücesoy Özkan, Doç. Dr. Özlem Diken ile Dr. Dolunay Kesiktaş’a teşekkür etmeyi borç biliyoruz.

Öğretmen eğitimi programımıza katılan 30 okul öncesi öğretmen ile bu öğretmenlerin çalıştığı okulların idarecileri de büyük bir teşekkür hak ediyorlar. İdarecilere kaynaştırma projesinden söz et-

tiğimizde hepsi gönüllü oldular ve okullarında çalışan ve sınıfında özel gereksinimli çocuk bulunan bir ya da birkaç öğretmenin öğretmen eğitimine katılımlarını gerçekleştirdiler. 16 haftalık öğretmen eğitimi boyunca, her hafta proje katılımcıları ve çalışanlarına öğle yemeği sağladılar, ayrıca katılımcı öğretmenlerin sınıflarında video çekimleri yapmamız için her türlü desteği sundular. Kendilerine teşekkürü borç biliyoruz.

Projeye katılan 30 öğretmen haftada bir gün olmak üzere 16 hafta boyunca eğitim çalışmalarına katıldılar ve bizimle deneyimlerini paylaştılar. Birlikte çalıştığımız bu süreçte gerek değerlendirme formlarının doldurulması gerekse sınıflarında gözlem yapmamız için, bir başka deyişle sağlıklı veri toplamamız için ellerinden geleni yaptılar. Sınıflarında gerçekleştirdiğimiz video kayıtlarından çok şey öğrendik... Hepsine tüm çabaları ve katılımları için teşekkür ediyoruz.

Çalışmaya katılan tüm arkadaşlarımızın çabaları olmasaydı, ülkemizde okul öncesinde kaynaştırma konusunu ilk kez ayrıntılı olarak ele alan bu kitabı yazmamız da mümkün olamayacaktı. Çalışmamızın ve kitabımızın gerçekleşmesini sağlayan herkese bir kez daha teşekkürlerimizi sunmayı borç biliriz.

Prof. Dr. Bülbin Sucuoğlu

Doç. Dr. Hatice Bakkaloğlu

Okul Öncesi Öğretmenler Kaynaştırmaya İlişkin Neler Söylüyorlar?

“Yani birinci madde kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenlerin ya da genel olarak okul öncesi öğretmenlerinin, kaynaştırma öğrencisine nasıl eğitim verilir, neler yapılır bu konuda eğitilmesi lazım, yoksa sınıfta bir durum olduğunda, nasıl davranacağını bilemiyorsun. Normal çocuğa davrandığın gibi davranamıyorsun. Engelini düşünmek zorundasın. Diğer çocuktan daha fazla alınabilir. Kendini dışlanmış hissedebilir. Yani eğitilirsen eğer bu konuda bilgili olursan ona göre davranırsın...”.

“Ben açıkçası bu konuda yeteri kadar öğretmenlere destek sağlandığını düşünmüyorum. Mesela ben yeni mezun oldum geldim. Tabii üniversite de özel eğitim diye bir dersimiz vardı ama ne kadar da olsa uygulama yok. Yani teorikte veriliyor bazı şeyler. Şimdi okula geliyosun kaynaştırma öğrenciniz var bazen yetersiz kaldığımız durumlar olabiliyor. Yani ilk başlarda gerçekten bunu hissettim...”

“...Sınıflarımız zaten 20 çocuk en az öyle olunca şimdi özel eğitim çocuğu özel ilgi istiyor çok fazla üzerinde durmak lazım bazen bunu yapamıyoruz. Hani baya sıkıntılar yaşayabiliyoruz çocuk bir tarafta ağlıyor ama sınıf zaten karışmış bir durumda hani o durumda da ne yapacağını bilemiyorsun ikiye bölünmen gerekiyor o tür sıkıntılarımız var.”

“...Yaşadığı probleme bağlı... Şimdi otistik olan bir öğrencinin haftanın 5 günü okulda akşam 6'ya kadar klüpte kalmasıyla konuşma güçlüğü çeken bir öğrencinin akşam 6'ya kadar klüpte kalmasında çok büyük bir fark var şimdi çocuğun bireysel özellikleri ve kişisel özellikleri ve rahatsızlığının hangi boyuta olduğu çok önemli.”

“Özel eğitimde bu gibi durumdaki çocukları hani bir gün de olsa gidip gözlemlene şansını yakalayabilsek hani hocalarıyla görüşsek o sınıfta bulursak belki de daha yararlı olacak diye düşünüyorum. Biraz daha bilinçleneceğiz belkide. Evet, gittiği özel eğitim okulundaki sınıf

ortamını gözleme şansımız olsa ordaki öğretmenin bir gün içinde yaptığı etkinliği gözleme şansımız olsa belki hani yaklaşım açısından daha başarılı...”

“Biz o (özel gereksinimli çocuk) içerde yani sınıfta olduğu süre içerisinde hiçbir şey yapamıyoruz. Çocukların bazen çok ciddi şikâyetleri oluyor. Sınıf düzenini acayip derecede bozan bir tutum sergiliyor. Etkinliklere zaten katılmıyor. Biz kaç kere en azından ben kendim denediğim zaman bile kesinlikle almıyor yapmak istemiyor. Zaman zaman şiddet bile gösterebiliyor...”

“Yani herhangi bir ihtiyacı bir isteği bir şeyi bir sorun olduğu zaman yani sözel ifade edebilmesi ve beni muhakkak benim elimden tutuyor, anlatmaya çalışıyor. Mesela tuvalet ihtiyacı normalde ben ilk başta onu merak ediyordum nasıl söyleyecek. Şimdi az önce şey yaptı işte geldi benim elimden tuttu, kapıya doğru gittik şimdi bazen dışarıya çıkmak çok istediği için anlayamıyorum. Tuvaletin mi var dedim böyle şu hareketi çış yapıyormuş gibi göstererek yapıyor. Hani bir şeye ihtiyacı olduğu zaman onu gösteriyor, anlatıyor. Bazen anlamıyorum açıkçası çünkü hani konuşmuyor. Yani kelimeler söylüyor ama istediğiyle alakalı şeyler söylemiyor. Bazen bununla ilgili sıkıntılar yaşıyorum. Yani ne istiyor acaba?”

“Kaynaştırma eğitimi... Evet aldım ama uygulamadığım için ne kadarı şu anda aklımda evet kendimi geliştiriyorum seminerlere katılıyorum... Ama tabiki pek çoğu kendi alanımla ilgili olan konularda. Ama belki bunları birazcık çoğaltmak, hizmetiçi eğitimleri birazcık daha eklemek hani herkesin evet ben buna gitmek istiyorum değil ama hizmetiçi eğitimlerin pek çoğu evet buna gidilecek diye geliyor. Çünkü insanların isteyerek ya da istemeyerek bir şekilde bu eğitimi almaları sağlanabilir.”

“Yani öğretim etkinliklerimizi yaparken mesela bazen (özel gereksinimli çocuk) çok ilgisiz oluyor. O anda yapacağımız etkinlikle onun ilgisini çekip.... mesela şey işte bu geometrik şekilleri öğreniyor-

duk çocuklarla o legoları zaten çok seviyor ahşap legoları hani onunda öğrenmesini istiyorum. Hani çok da şey değil ama en azından birlikte bir şeyler yapalım... Legolarla birlikte yapalım dedim hani bu çalışmayı... Onu (özel gereksinimli çocuğu) çağırdım. Legoları birlikte taşıdık onlarla tabi çok hani diğer çocuklar kadar anlamlı şeyler olmasa da hani o da o zaman katılmış oldu etkinliğe bu tarz şeyler bazen yapabiliyorum.”

“Bireyselleştirmeyi şöyle yapıyorum. Şimdi çocuğu (özel gereksinimli çocuk) alıp da ayrı bir yere oturtmak veya sen burada otur, bu çalışmayı benimle yapacaksın gibi değil. Onun çalışması önünde oluyor bire bir gidip yanında bir saat ilgilenerek o çalışmayı bireysel bir eğitim vermeye çalışıyorum. Biraz önce hani söylemiştim ya onla farklı çalışmalar yapmaya çalışıyorum diye. Onun kâğıdını önüne koyduğum zaman mutlaka yanında bulunup, onu desteklemeye çalışıyorum.”

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
Teşekkür.....	ix
Okul Öncesi Öğretmenler Kaynaştırmaya İlişkin Neler Söylüyorlar?	xi
Tablolar Listesi	xix
Şekiller Listesi	xx

1. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİNDE KAYNAŞTIRMA: İLGİLİ ALANYAZIN VE PROJENİN AMACI

Okul Öncesinde Kaynaştırma ve Öğretmen Eğitimi.....	1
Türkiye’de Okul Öncesi Öğretmeni Eğitimi.....	8
Öğretmenlerin Mesleki Gelişimleri	12
Türkiye’de Okul Öncesinde Kaynaştırma Uygulamaları	19
Başvuru Süreci ve Projenin Aşamaları	26

2. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİNDE KAYNAŞTIRMA: VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Görüşme Formları.....	29
Öğretmen Gereksinimlerini Belirleme Görüşme Formu A	29
Öğretmen Gereksinimlerini Belirleme Görüşme Formu B	30
Özbildirim Araçları.....	30
Kaynaştırma Bilgi Testi (KBT)	30
Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği (KİGÖ)	32
Öğretmen Stratejileri Soru Listesi-T (ÖSSL-T).....	33
Öğrenci-Öğretmen İlişki Ölçeği (ÖÖİÖ)	34

Öğretmen Memnuniyet Formu (ÖMF)	36
Gözlem Formları	37
Öğretmen Davranışları Gözlem Formu (ÖDGF)	37

3. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİNDE KAYNAŞTIRMA: ÖN ÇALIŞMALAR

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya İlişkin Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi	39
Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Konusundaki Bilgilerinin Değerlendirilmesi	47
Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Stratejilerinin Değerlendirilmesi	50

4. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİNDE KAYNAŞTIRMA: PROJENİN UYGULANMASI

OÖK Öğretmen Eğitimi Programına Katılacak Öğretmenlerin Belirlenmesi	59
Katılımcı Öğretmenlerin Özellikleri	60
OÖK Öğretmen Eğitimi Programının Hazırlanması	61
Eğitim Materyallerinin Hazırlanması	65
Projenin Uygulanması	66
Değerlendirme Süreci	66
OÖK Öğretmen Eğitimi Programının Uygulanması	67
İzleme Verilerinin Toplanması	68

5. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİNDE KAYNAŞTIRMA: PROJENİN BULGULARI

OÖK Öğretmen Eğitimi Programının Öğretmenlerin Bilgi Düzeyleri Üzerindeki Etkileri	71
OÖK Öğretmen Eğitimi Programının Öğretmenlerin Tutumları Üzerindeki Etkileri	74
OÖK Öğretmen Eğitimi Programının Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Stratejileri Üzerindeki Etkileri.....	76
OÖK Öğretmen Eğitimi Programının Öğretmenlerin Öğrencilerle İlişkileri Üzerindeki Etkileri.....	78
OÖK Öğretmen Eğitimi Programının Öğretmenlerin Davranışları Üzerindeki Etkileri	81
Katılımcıların OÖK Öğretmen Eğitimi Programına İlişkin Memnuniyetleri.....	82
İzleme Çalışmasının Bulguları.....	83

6. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİNDE KAYNAŞTIRMA: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Tartışma.....	85
Ön Çalışmalara İlişkin Tartışma	85
OÖK Öğretmen Eğitimi Programının Sonuçlarına İlişkin Tartışma	88
Sonuç.....	96
Öneriler.....	96
KAYNAKLAR.....	99

EKLER	113
Ek 1. Öğretmen Gereksinimlerini Belirleme Görüşme Formu A	115
Ek 2. Öğretmen Gereksinimlerini Belirleme Görüşme Formu B.....	119
Ek 3. Kaynaştırma Bilgi Testi (KBT).....	121
Ek 4. Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği (KİGÖ).....	133
Ek 5. Öğretmen Stratejileri Soru Listesi (ÖSSL-T)	135
Ek 6. Öğrenci-Öğretmen İlişki Ölçeği (ÖÖİÖ)	143
Ek 7. Öğretmen Memnuniyet Formu (ÖMF).....	145
Ek 8. Öğretmen Davranışları Gözlem Formu (ÖDGF)	149
SON SÖZ	155

Tablolar Listesi

Tablo 1.1. Okul Öncesinde Kaynaştırma: Kaynaştırma Eğitimine Öğretmen Çıktıları Üzerindeki Etkileri Adlı Projenin Çalışma Takvimi.....	28
Tablo 3.1. Öğretmenlerle Yapılan Görüşmeler Sonucunda Betimsel Analizden Elde Edilen Tema ve Alt Temalar	43
Tablo 3.2. Öğretmenlerin Yeterlilikleri, Güçlükleri ve Öncelikleri Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulgular	44
Tablo 3.3. Öğretmenlerin KBT Toplam Puanları ile Kategorilerden Aldıkları Puanlarının Ortalama, Standart Sapma, Ranj ve Yüzdeleri	49
Tablo 3.4. Öğretmenlerin ÖSSL-T Sıklık ve Yarar Boyutu Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları	56
Tablo 5.1. Öğretmenlerin KBT'den Aldıkları Puanlara İlişkin Öntest-Sontest Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	72
Tablo 5.2. Öğretmenlerin KİGÖ'den Aldıkları Puanlara İlişkin Öntest-Sontest Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	75
Tablo 5.3. Öğretmenlerin ÖSSL-T'den Aldıkları Puanlara İlişkin Öntest-Sontest Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	77
Tablo 5.4. Özel Gereksinimli Olan Öğrenciler İçin ÖÖİÖ'ye İlişkin Öntest-Sontest Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	79
Tablo 5.5. Özel Gereksinimli Olmayan Öğrenciler İçin ÖÖİÖ'ye İlişkin Öntest-Sontest Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	80

Şekiller Listesi

- Şekil 5.1.** Öğretmenlerin KBT'den Aldıkları Öntest-Sontest Puan Ortalamaları 73
- Şekil 5.2.** Öğretmenlerin KİGÖ'den Aldıkları Öntest-Sontest Puan Ortalamaları 76
- Şekil 5.3.** Öğretmenlerin ÖSSL-T'den Aldıkları Olumlu ve Olumsuz Stratejilere İlişkin Öntest-Sontest Puan Ortalamaları 78
- Şekil 5.4.** Özel Gereksinimli Olan Öğrencilerin ÖÖİÖ'den Aldıkları Öntest-Sontest Puanları.....80
- Şekil 5.5.** Özel Gereksinimli Olmayan Öğrencilerin ÖÖİÖ'den Aldıkları Öntest-Sontest Puanları 81

1. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİNDE KAYNAŞTIRMA: İLGİLİ ALANYAZIN VE PROJENİN AMACI

Okul Öncesinde Kaynaştırma ve Öğretmen Eğitimi

Kaynaştırma / bütünleştirme genel olarak özel gereksinimli çocuklara normal gelişen akranları ile aynı sınıfta eğitim alma fırsatı veren bir eğitim sunma modeli olarak tanımlanabilir (Odom & Diamond, 1998). Kaynaştırma uygulamalarında özel gereksinimli çocuklar genel eğitim sınıflarına yerleştirilir ve öğretimleri sınıf öğretmenleri tarafından yapılır. Bu çocuklar okul gününün tamamını normal sınıfta geçirirler, böylece akranları ile aynı ortamda eğitim alırlar (Idol, 2006). Kaynaştırmanın temel amacı tüm çocuklar için katılım, sosyal etkileşim ve öğrenme olarak özetlenebilir (Odom, Buysse, & Soukakou, 2011). Bu amaçlara ulaşabilmek ve özel gereksinimli çocuklar ile ailelerinin gereksinimlerini karşılayabilmek için okulların fiziksel koşulları ve gerekli destek hizmetleri önceden hazırlanmalı, öğretmenler heterojen sınıflarda çalışabilecek şekilde güçlendirilmelidirler.

Kaynaştırma modeli, özel gereksinimli öğrencilerin akranları ile birlikte oldukları eğitim ortamlarından yararlanıp bağımsız bireyler olarak topluma katılabileceklerini öngörmektedir (Bos & Vaughn, 2001; Lewis & Doorlag, 1999; Rief & Heimborge, 2006; Salend,

2001). Başarılı kaynaştırma uygulamalarının yapıldığı kurumlarda özel gereksinimli olan ve olmayan çocuklar kaynaştırmadan yararlanmakta (Odom ve diğ., 2011; Wolery & Wilbers, 1994), bu hizmet modeli özel gereksinimli çocukları ayrımcılık, olumsuz tutumlar ve etiketlenmenin olumsuz etkilerinden korumaktadır. Bu modelin en önemli çıktıları tüm çocuklar için ait olma, katılım ve sosyal ilişkiler olarak sayılabilir. Başarılı kaynaştırma uygulamaları sonucunda, akranlarıyla aynı okul öncesi eğitim ortamlarında bulunan özel gereksinimli çocuklar, özellikle kişilik gelişimi ile bilgi ve becerilerine ilişkin ciddi kazanımlar elde etmekte, onlar için belirlenen hedeflere yeterli düzeyde ulaşabilmektedirler. Araştırmalar kaynaştırma ortamlarında özel gereksinimli küçük çocukların, en az özel eğitim kurumlarına devam eden özel gereksinimli akranları kadar gelişim gösterdiklerini, öğretmenin sosyal bütünleştirmeyi sağladığı durumlarda bu gelişimin en fazla sosyal beceriler ve davranış kontrolü alanlarında olduğunu göstermektedir (Bailey Jr. & Wolery, 1992; Frazeur Cross, Traub, Hutter-Pishgahi, & Shelton, 2004; Gilman, 2007; Wolery & McWilliam, 1998). Özel gereksinimli çocuklar akranları ile bir arada oldukları zaman onlardan yeni beceriler öğrenebilmekte, onları taklit ederek var olan becerilerini kullanabilmekte, akranları ile olumlu etkileşim kurabilmekte, gerçek yaşam deneyimleri kazanarak, ilerideki toplumsal yaşama daha iyi hazırlanabilmektedirler. Küçük çocukların akranlarıyla etkileşim kurarak toplumsal iletişim / etkileşim örüntülerini öğrenmeleri gerektiği, bunun da en iyi kaynaştırma ortamlarında sağlanabileceği de önemle vurgulanmaktadır (Frazeur Cross ve diğ., 2004). Odom (2000), ayrı özel eğitim okullarının küçük çocukları ileri yıllardaki kaynaştırmaya iyi şekilde hazırlamadığını önemle vurgulamış; özel eğitim sınıflarına yerleştirilen küçük çocukların yaklaşık %75'inin tüm eğitim yaşamlarında özel eğitim kurumlarında eğitim almaya devam ettiklerini belirtmiştir. Bunun tersine, özel gereksinimli çocuklar akranları ile aynı ortamda eğitim aldıkları zaman, akademik ve sosyal açıdan bir üst eğitim kurumuna daha iyi hazırlanabilmektedirler.

Kaynaştırma modeli özel gereksinimli olmayan diğer çocuklar üzerinde de olumlu sonuçlara yol açmakta; bu çocuklar kendilerinden farklı olan diğerlerine karşı duyarlılık ve olumlu tutumlar geliştirmektedirler. Özel gereksinimli bireyler hakkında daha gerçekçi ve doğru bilgiler edinme fırsatı elde etmekte, başarılı olan özel gereksinimli bireyleri tanıma olanağına sahip olmaktadır. Diğer taraftan, özel gereksinimli çocuğa sahip anne babalar normal gelişim hakkında bilgi edinebilmekte, kendilerini daha az reddedilmiş hissetmekte ve diğer çocukların anne babalarıyla iletişim kurabilmekte ve onlardan destek alabilmektedirler. Kaynaştırmanın yararları ülke açısından değerlendirildiğinde, özel eğitim harcamalarına ilişkin kaynakların her çocuk için uygun okul öncesi ortamlar hazırlanması için kullanıldığı, ileri yıllarda ayrıştırılmış özel eğitim kurumlarına olan gereksinimin azaldığı vurgulanmaktadır (Wolery, 2007). Kaynaştırmanın özel gereksinimli olan ve olmayan çocuklar, anne babalar, toplum ve genel olarak ülke kazançları açısından yararları nedeniyle okul öncesi dönemde etkili bir model olduğu kabul edilmektedir.

Kaynaştırma uygulamaları konusunda yapılan çalışmalar, ebeveynler, okul müdürleri, özel gereksinimli olan ve olmayan çocuklar ve özellikle öğretmenlerin çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını göstermektedir. Kaynaştırmanın yasal olarak kabul edilmesi ve özel gereksinimli çocukların normal okullara (genel eğitim okullarına) yerleştirilmesi ile öğretmenlerin rol ve sorumlulukları değişmiş, öğretmenlerin özel gereksinimli çocukları anlamaları, okul programını bu çocukların özelliklerine göre uyarlamaları, özel gereksinimli çocuklar da dâhil olmak üzere tüm çocuklarla iletişim kurmaları beklenmiştir. Ayrıca kaynaştırma uygulamalarında çalışan öğretmenlerin varolan geleneksel rol ve sorumluluklarına ek olarak sınıfta yaratıcı öğrenme ortamı oluşturarak tüm çocukların gelişimlerini desteklemeleri, öğrenme etkinliklerine bütün çocukların katılımını sağlamaları ve sınıflarında bilimsel dayanaklı ve gelişimsel olarak uygun yöntem ve teknikleri kullanmaları gerekli görülmüştür. Bunlara ek olarak öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlamak